

СТАНОВИЩЕ

по конкурса за заемане на академичната длъжност *доцент*
по професионално направление 2.1. Филология
(Романски езици – Лексикология и фразеология на испанския език),
обнародван в Държавен вестник, бр. 21 от 15 март 2022 г.,
с единствен кандидат гл. асистент д-р **Боряна Жечева Кючукова-Петринска**

I. В обявения конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент* като единствен кандидат се явява д-р Боряна Жечева Кючукова-Петринска, редовен главен асистент в специалност *Испанска филология* в Катедра *Испанистика и португалистика* на Факултета за класически и нови филологии на СУ "Св. Климент Охридски", където преподава от 1993 г. до днес. Представила е всички изисквани по процедурата документи и материали.

II. Гл. асистент д-р Боряна Жечева Кючукова-Петринска получава висше образование в Софийския университет (1979-1987 г.) – първа специалност *Испанска филология*, втора специалност – *Английски език* (преди това е завършила 114-та гимназия в София с преподаване на английски език). През 2006 г. защитава дисертационен труд на тема "Грамматичната категория *злог* в съвременния испански език" и получава образователната и научна степен *доктор* (научна специалност 05.04.21). Специализирала е в Университета на Хавана (Куба) и в Университета на Валенсия (Испания). Научните ѝ интереси са в областта на испанистиката (морфосинтаксис, нормативна граматика, превод, лексикология и фразеология), когнитивната лингвистика, етнолингвистиката, лингвокултурологията, чуждоезиковото обучение.

III. Гл. ас. д-р Боряна Кючукова-Петринска започва филологическата си кариера като преводач и учител по английски език, но още от 1988 г. има възможност да работи по първата си специалност като хоноруван асистент по испански език в Института за чуждестранни студенти. От 1993 г. преподавателската и научната ѝ дейност е свързана със специалността *Испанска филология* и протича в Софийския университет, където тя заема последователно длъжностите асистент, старши асистент и главен асистент. Води практически курс по испански език, по граматика и превод, лекционен курс по лексикология на испанския език, по фразеология, по етнокултурни аспекти на

фразеологията и др. Отдадеността ѝ на преподавателската професия проличава в разработваната от нея разнообразна научна проблематика (над 30 публикации на испански и български език), в съставянето (в съавторство) на учебници и учебни помагала по испански език (11) и на *Испанско-български и българско-испански речник* (в съавторство с Адр. Миткова), обхващащ най-употребимата лексика (с 2 издания: 1999 и 2001), както и във включването ѝ в колективния труд *Голям испанско-български речник* (Колибри, 2017).

IV. В конкурса за *доцент* гл. ас. д-р Б. Кючукова-Петринска участва с 19 статии и с хабилитационен труд "Концептуализация на страха в испанската и българската идиоматика" (240 с.).

IV. 1. Вече бе отбелязан общият профил на публикациите. Тук ще посоча специално статиите с № 11, № 12, № 13, № 14, № 9, които разглеждат в съпоставителен план въпроси, свързани с хабилитационния труд (метафората, метонимията и сравнението като когнитивни механизми и тяхната роля при концептуализацията на емоцията *страх*, а в № 9 – колокации и сравнения за означаване на различни емоционални състояния с компонент прилагателно за цвят или с произведен от него глагол). Статиите с № 8 (фразеологизми с числителни бройни в испански и български), № 10 (фразеологизми с етноними в испански и български), № 15 (паремии с етноними в испански), № 5 (испански характерни словосъчетания с компонент *ревност*), № 16 (испански паремии за лъжата) са приноси разработки в лингвокултурологичен аспект. Без да омаловажавам другите стойностни статии (особено в областта на морфологията), спирам вниманието върху тези публикации, тъй като те имат отношение към тематиката на конкурса и хабилитационния труд. Но няма да пропусна да отбележа статията под № 3 (*Термините за родство в испанския и в българския език*), която е цитирана няколко пъти в едно сериозно изследване на родството и роднинските названия в българския език – статията е дала повод за съждения и надграждане, а това е най-доброто доказателство за приносния ѝ характер и за полезността ѝ. Този случай не е отразен в представената справка за цитиранията.

IV. 2. Хабилитационният труд на гл. ас. д-р Боряна Кючукова-Петринска "Концептуализация на страха в испанската и българската идиоматика" хвърля поглед върху емоционалния свят на човека, отразен в езика, по-специално в неговата идиоматика. Подобни изследвания в ракурса на лингвистиката у нас са все още недостатъчни (А. Динева 2000, А. Петрова 2000, 2003, Д. Дечева 2002, Сн. Карагъзова 2004, А. Добрева 2016). Д-р Боряна Кючукова-Петринска спира вниманието си само върху емоцията *страх*, която обаче е достатъчно значим фактор в индивидуалното

човешко поведение и има специфично отражение върху конструирането на взаимоотношенията в социума.

Темата се разработва от позициите на когнитивната лингвистика, а изборът да се осъществи в съпоставителен план – испански и български език – определя труда в случая като запълващ съответната изследователска ниша. Така изследването дава ориентир, от една страна, към по-точна и ясна представа за характер, бит, съдба и пр. на носителите на съответния език и култура, от друга – при реализацията специално в аспекта на когнитивната лингвистика – разкрива често неосъзнаваното и на пръв поглед скрито съществуващото много общо във възприемането на заобикалящия свят, в начина на опознаване, на мислене и езиково изразяване, многото еднакво и сходно в разчитането и оценяването на емоционалните реакции. С други думи: независимо, че се открива културно специфичното, доминира експонирането на общочовешкото.

За целта на анализа, който се провежда от позициите на когнитивния подход, д-р Б. Кючукова-Петринска основателно отделя специално внимание в **първа глава** на теориите за метонимията, метафората и сравнението като механизми при концептуализацията в опознавателния и в езиковия процес. Заедно с това тя разглежда позициите и постиженията в когнитивната лингвистика, като отбелязва не само приноса на класиците в тази област, но и направеното в българската и испанската лингвистика (заслужава да се изтъкне полезността на информацията за работите на испанските лингвисти в тази насока А. Памиес Бертран, Е. Иниеста Мена, А. Барселона, К. Сориано, К. Мелядо Бланко, А. Б. Гарсия Бенито, Г. Корпас Пастор, М. Гарсия-Пахе и др.). Авторката правилно се позовава по-обстойно на трудове на изтъкнатия унгарски когнитивист Золтан Къовечеш, който изследва и човешките емоции, както и връзката между езиковите изрази и културата на езиковата общност – техен създател.

Тук ще споделя, че на когнитивните подходи в българската лингвистика с оглед към представянето конкретно на идиоматиката (и в частност – на фразеологичната проблематика) е отделено сравнително по-малко внимание, което дава основание на изследователи като Анастасия Петрова ("Фразеология на балканските езици" 2014 г.) и Боряна Кючукова-Петринска (представения хабилитационен труд), разработвайки обстойно многоаспектна тема, да се спрат по-подробно на приносите на отделни автори и на средствата за опознаване и концептуализация. Възприемам първа глава в случая (към 70 страници) като по-обемна от необходимото, но и разбирам желанието да се обхване колкото е възможно повече от намереното, прочетеното, харесаното, което има отношение в една или друга степен към разработваната тема. От друга страна, всяка богата информация е полезна, особено като се има предвид възможността тази част

(дори още разширена) да се използва в лекционен курс (от полза ще бъде за студентите от специалност *испанска филология*).

В тази част заслужава да се отбележи представянето на сравнението като когнитивен процес, концептуално явление и езиково явление, на компаратума като прототип на обективно качество и като информатор за етнокултурни специфики. Много полезно и сполучливо е обобщението в края на първа глава, в което се посочват основните сходства и разлики (разглеждани на концептуално и езиково равнище) между метонимия, метафора и сравнение, както и взаимодействието между тях.

Същинският анализ на емоцията *страх* се реализира във **втора глава**. Показана е концептуализацията на страха, на изпитването на страх и на предизвикването на страх – абстрактните същности се представят в двата езика чрез конкретни физиологични, предметни, зооморфни и пр. метафори и сравнения, като се откроява основата на този мисловен и езиков процес – доминиращата изява на метонимията *следствие вместо причина*. Изследването се спира и на индивида, проявяващ емоцията *страх*, като се представят открояващите се три изходни сфери за концептуализацията на страхливца. Така се постига завършеност на езиковата картина на страха – показва се емоцията чрез човека и човекът чрез емоцията.

Старателно направената обработка на идиоматичния материал показва интересна картина. Самата емоция (овеществен и одушевен страх) се представя в паремии и колокации чрез шест типа метафори. Изпитването и предизвикването на страх се изобразяват във фразеологизми, сравнения, колокации чрез 38 типа метафори, отразяващи физиологична и поведенческа симптоматика. Огромната част от изразите на двата езика всъщност попадат тук. А страхливият човек е характеризирани в сравнения и фразеологизми чрез 3 типа метафори (много ограничен брой изрази). Много полезна е забележката на авторката, че някои идиоматични единици могат да предоставят информация едновременно за различни аспекти (за страха като емоция, за изпитването на страх, за предизвикването на страх, както и за експериенцера на тази емоция).

Във връзка с анализа и структурирането на метафоричните модели мисля, че би било добре да присъства кратко самостоятелно представяне на лексикалните единици, свързващи се с полето на страха, като *тревога, уплаха, паника, ужас*, които всъщност заедно изграждат в цялост характеристиката на емоцията откъм сила, степен на силата, времеви диапазон на проява. Тази лексика участва в състава на колокации, използва се при семантизирането на идиоматични изрази и при формулировката на концептуалните метафори.

Заключението има оригинална постройка – в текст и таблици синтезирано, ясно и точно се пресъздават резултатите от изследването и се представят най-важните изводи в теоретичен и съпоставителен план. И тук отново проличава, че изследователят е и преподавател, който винаги се стреми да направи всяко едно знание максимално достъпно и трайно запомнящо се за широка аудитория.

Заслужава да бъдат отбелязани и двата малки речника в края на труда, включващи използвания в изследването идиоматичен материал (255 испански и 396 български единици). Ще обърна внимание и на още един положителен факт – гл. ас. д-р Б. Кючукова-Петринска се е постарала да даде буквалния превод на испанските устойчиви изрази (наред със семантиката им, естествено), което улеснява разбирането на процеса концептуализация и откроява специфичното за всеки от разглежданите езици.

Като приноси характеристики на обсъждания труд ще посоча: а) самото разглеждане на емоцията *страх* в лингвистичен съпоставителен план и конкретно – испански : български; б) анализирането на идиоматичния материал за емоцията *страх* чрез методите, схемите и моделите на когнитивната лингвистика; в) запознаването на читателя с испанския идиоматичен материал; г) представянето на теоретичните позиции на испанските лингвисти по засегнатата в изследването проблематика.

В обобщение ще отбележа: сериозно е подходено към избраната тема, добре е обмислен и структуриран анализът, изследването носи приноси елементи.

V. В заключение: Въз основа на разгледаните научни публикации и на преподавателската дейност на кандидатката в конкурса убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да предложи главен асистент д-р **Боряна Жечева Кючукова-Петринска** за заемане на академичната длъжност *доцент* по направление 2.1. Филология (Романски езици – Лексикология и фразеология на испанския език).

06. 06. 2022 г.

Проф. дфн Стефана Калдиева-Захаријева
Институт за български език "Проф. Л. Андрейчин" – БАН